

УДК 811.111'373.6:61

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2023.3.2>**Кристина КРУПЕЙ**

кандидат біологічних наук, старший викладач, Запорізький державний медико-фармацевтичний університет, просп. Маяковського, 26, м. Запоріжжя, Україна, 69035
ORCID: 0000-0003-1522-1060

Krystyna KRUPIEI

PhD in Biology, Senior Lecturer, Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University, 26, Maiakovskoho ave., Zaporizhzhia, Ukraine, 69035
ORCID: 0000-0003-1522-1060

**СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНООДИНИЦЬ
ІНФЕКТОЛОГІЇ****STRUCTURAL FEATURES OF INFECTOLOGY TERMS**

*Кожен етап наукового дослідження, написання науково-методичного видання передбачає використання спеціалізованих термінів, які не лише конкретизують поняття, але й формують основні закони та принципи. Термінологія інфектології постійно змінюється, її обсяг і семантика можуть еволюціонувати попри те, що спостерігаються сталі тенденції утворення нових термінів для різних терміносистем. **Мета статті** – провести аналіз структурних особливостей англомовних термінів у галузі інфектології та їх відображення в перекладі. Для дослідження поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання: 1) з'ясувати структурні особливості терміноодиниць інфектології; 2) встановити словотвірні шляхи номінації англійських термінів галузі інфектології. **Наукова новизна** полягає у спробі власного дослідження структурно-семантичних особливостей сучасних термінів інфектології. **Методи дослідження.** Дослідження здійснювали на основі використання таких методів: лінгвістичного спостереження та аналізу, описового і компонентного методів, методу аналізу словникових дефініцій та статистичних методів обчислення кількісних результатів, метод суцільного добору термінів з фахового тексту інфектології для укладення словників. **Висновки.** Добір термінів галузі інфектології (604 терміни) мав субстантивний характер (98 % добору складало іменники, 2 % – прикметники). На основі структурного аналізу доборів було виділено шість структурних груп термінів галузі інфектології: кореневі, похідні, складні терміни, терміни-словосполучення, номенклатури та терміни-аббревіатури. Останні є активним способом утворення нових термінів інфектології, особливо за останні 3–5 років, що підтверджує загальну тенденцію щодо компресії інформації в фахових текстах. До найпродуктивніших груп скорочень відносяться: алфавітні аббревіатури, акроніми та змішані аббревіатури, які орієнтовані на швидку передачу інформації в максимально стислій формі.*

Ключові слова: інфектологія, кореневі терміни, складні слова, номенклатура, аббревіатура.

*Each stage of scientific research and writing a methodological material involves the use of specialized terms that not only specify concepts but also formulate basic laws and principles. The terminology of infectology is constantly changing, its scope and semantics can evolve despite the fact that there are steady trends in the formation of new terms for different terminology systems. The **aim** of the article is to analyze the structural features of English-language terms in the field of infectology and their reflection in translation. In order to study this aim, it is necessary to solve the following **tasks**: 1) to find out the structural features of infectology terms; 2) to establish word-formation ways of nominating English terms in the field of infectology. The **scientific novelty** lies in the attempt to study the structural and semantic features of modern terms of infectology. **Research methods.** The research was carried out on the basis of the following methods: linguistic observation and analysis, descriptive and component methods, the method of analyzing dictionary definitions and statistical methods of calculating quantitative results, the method of continuous selection of terms from the professional text of infectology for compiling dictionaries. **Conclusions.** The selection of terms in the field of infectology (604 terms) was of a substantive nature (98 % of the selection consisted of nouns, 2 % were adjectives). Based on the structural analysis of the selections, six structural groups of terms in the field of infectology were identified: root terms, derivatives, compound terms, phrase terms, nomenclature, and abbreviations. The latter are an active way of creating new infectology terms, especially in the last from 3 to 5 years, which confirms the general trend of information compression in professional texts. The most productive groups of abbreviations include: alphabetic abbreviations, acronyms and mixed abbreviations, which are focused on the rapid transfer of information in the most concise form.*

Key words: infectology, root terms, compound words, nomenclature, abbreviation.

Актуальність проблеми. Інфектологія – молода галузь медицини з багатою історією, у межах якої вивчають розвиток інфекційного процесу, хвороби або патології в організмі,

розробляють методи діагностики, а також досліджують лікування та профілактику захворювань, що виникають. З лінгвістичної точки зору, вивчення термінологічної системи

інфектології є перспективним, оскільки її термінологія знаходиться на етапі формування та характеризується мінливістю й безперервним поповненням новими лексичними одиницями. Через це науково-педагогічні працівники медичних університетів, які викладають англійським студентам дисципліни «Інфекційні хвороби», «Мікробіологія, вірусологія та імунологія» тощо, вимушені проводити глибокий аналіз структурних особливостей термінів в цій галузі. Даний досвід має важливе значення для підготовки методичних матеріалів та навчальних посібників, спрямованих на покращення процесу вивчення клінічних дисциплін студентами, для яких галузь інфектології є суттєвою складовою медичної освіти.

Враховуючи склад добору автора та спираючись на класифікацію А. С. Дьякова, Т. Р. Кияка та З. Б. Куделько [3, с. 13], вважаємо доцільним виділити наступні структурні типи термінів:

1. Терміни-кореневі слова;
2. Похідна лексика:
 - а) терміни, утворені за допомогою суфіксації;
 - б) терміни, утворені за допомогою префіксації.
3. Терміни-складні слова.
4. Терміни-словосполучення.
5. Терміни-аббревіатури.
6. Номенклатура.

У статті будуть розглянуті групи корневих і складних термінів, а також номенклатури та аббревіатури.

Визначення мети дослідження. Мета статті – провести аналіз структурних особливостей англійських термінів у галузі інфектології та їх відображення в перекладі. Для дослідження поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання: 1) з'ясувати структурні особливості терміноодиниць інфектології; 2) встановити словотвірні шляхи номінації англійських термінів галузі інфектології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз структурних особливостей термінів має «велике значення для кращого розуміння їх утворення, а також дозволяє встановити найпродуктивніші словотвірні моделі, що дає можливість прогнозувати подальший розвиток будь-якої терміносистеми» [1, с. 47]. Попри значну кількість досліджень медичних термінів загалом, та певних підгалузей зокрема, в розвідках: Л. В. Застріжної, А. В. Косенко, О. С. Ісаєвої, Ю. Г. Макаренко, Л. М. Нетребчук, Р. Ю. Перхач, Т. Ф. Скуратової, І. В. Ткаченко, М. Р. Сусуловської, термінологія інфектології залишилася на периферії

сучасної лінгвістики на перекладознавстві. Серед поодиноких розвідок слід виділити роботи О. О. Крюгер [5] та авторського колективу В. Г. Синиці, О. В. Мироник, М. М. Телеки [7], де дослідниці представляють своє трактування ключових термінів інфектології.

Виклад основного матеріалу дослідження. Матеріалом дослідження стали 604 англійських терміни галузі інфектології, відібраних із підручника “Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control” [9] та їх відтворення в українському перекладі «Медична мікробіологія. Посібник з мікробних інфекцій: патогенез, імунітет, лабораторна діагностика та контроль» [6].

Переважає більшість термінів має субстантивний характер. 98 % добору складають іменники, 2 % – прикметники. Факт домінування іменникових форм в термінології інфектології лише доводить загальну думку лінгвістів, що «термін має переважно субстантивний характер» [2, с. 184]. Завдяки своїм категоріальним ознакам, іменник є основним засобом вираження наукового поняття та активно бере участь у процесах номіналізації, що уможливує створення таксономічних класифікацій.

Кореневі терміни складають 5,4 % (33) добору. В переважній більшості вони представлені вузькогалузевими термінами, які позначають хвороби: cholera, malaria, plague, diphtheria, measles, rubella, anthrax, chlamydia, rabies, tetanus, та їх прояви: hives, favus, furuncle, phlegmon, whitlow, papule, carbuncle, chancre. До цієї групи також відносяться міжгалузеві медичні терміни, які описують зовнішні прояви хвороб: chill, fever, nausea, lethargy, vertigo.

Однак, наявність терміноодиниць в доборі: fly, louse, mosquito, tick повертає нас до функціонального підходу щодо визначення терміна, а це означає, що «терміни – це не особливі слова, а лише слова в особливій функції, а саме у функції назви» [3, с. 15]. В контексті передачі трансмісивних інфекцій fly – муха; louse – воша; mosquito – комар, москіт; tick – кліщ можуть вважатися термінами галузі інфектології, адже вони включені в вузькогалузеву термінологію як переносники.

Складні терміни не є характерними для термінології інфектології, та їх відсоток в доборі незначний 2,1 % (9). Переважною структурою є: **Noun + Noun**: coxsackieviruses, chickenpox, nightmare, hidradenitis, herpesviruses, gonorrhoea. Структура **Adj + Noun** представлена всього трьома термінами: campylobacteriosis, cryptosporidiosis, smallpox. В цій групі звертає увагу наявність грецьких та латинських складових: hidradenitis – від лат. іменника hidra

(sweat), gonorrhoea – від грец. іменників: gonos (seed) + rhoe (flow), campylobacteriosis – від грец. прикметника *kampylos* (bent, curved).

Добір інфектології містить також номенклатуру, але її відсоток невеликий – 4,3 % (26). Ця група складається з двох підгруп: вакцини та збудники інфекційних захворювань.

З 1796 року, коли Е. Дженнер розробив безпечну вакцину проти натуральної віспи, почалася нова ера боротьби з інфекціями. За більше ніж 200 років активної розробки та провадження вакцин різних типів та вивчення їх принципу дії вдалося захистити людину від безлічі інфекцій. В доборі представлені: живі вакцини: *Varilrix*; інактивовані (убиті) вакцини / субодиничні: *Twinrix* (GSK), *Influvac*, *CoronaVac*, *GC Flu*, *Novavax COVID-19 vaccine*; векторні (рекомбінантні) вакцини: *Engerix B*, *Hepelisav-B*, *Oxford–AstraZeneca COVID-19 vaccine*, *Gam-COVID-Vac*, *Janssen COVID-19 vaccine*; РНК вакцини: *Pfizer–BioNTech COVID-19 vaccine*, *Moderna COVID-19 vaccine* та кон'юговані вакцини: *Synflorix*, *Menactra*. Безумовно, черговий пік випуску вакцин припав на кінець 2020–2021 рр., коли фармацевтичні гіганти почали випускати на ринок вакцини проти коронавірусу.

Словесне позначення мікробів має велике значення, оскільки вони є чисельною та різноманітною за рівнем організації частиною організмів. Найменування відбувається за «встановленими правилами та рекомендаціями, викладеними в Міжнародному кодексі номенклатури бактерій (МКНБ) або Бактеріологічному кодексі (БК). Він містить прийняті позначення, за якими організми є загально-визнаними» [11, с. 2]. У цій бінарній системі номенклатури кожному організму присвоюється рід і вид латинського або грецького походження. Родова назва пишеться з великої літери, видова – з малої. Так, до стрептококів належать *Streptococcus pneumoniae* (один з основних збудників бактеріальної пневмонії та менінгіту), *Streptococcus pyogenes* (агент стрептококової інфекції групи А, зокрема стрептококового фарингіту), *Streptococcus agalactiae* (збудник менінгіту у новонароджених та людей похилого віку). Родову назву можна скоротити (у формі першої літери назви з крапкою): збудник холери – *Vibrio cholerae* = *V. cholerae*. Однак також ще є неформальне позначення: *staphylococci* (стафілококи), *streptococci* (стрептококи), *enterococci* (ентерококи), які використовуються для позначення певної групи організмів. Ці позначення не пишуться з великої літери і не виділяються курсивом.

У виборці представлений широкий спектр мікробів: збудник дифтерії – *Corynebacterium diphtheriae*, збудник стрептобацильозу – *Streptobacillus moniliformis*, збудник кількох захворювань людини, зокрема сифілісу – *Treponema pallidum*, збудник легіонельозу – *Legionella pneumophila*, вид бактерії, яка викликає у людини захворювання респіраторного тракту – *Mycoplasma pneumoniae*.

Таким чином, кореневі, складні терміни та номенклатури є нечисельними в доборі, але вони складають невіддільну частину терміноодиноць інфектології.

Відсоток абrevіатур у доборі галузі інфектології також невеликий – 6,1 % (37), але ми вважаємо абrevіацію досить продуктивним способом словотворення, оскільки 11,5 % термінів мають абrevіатури в якості «синонімічних дублетів» [4, с. 72].

Динамізм сучасного інформаційного суспільства сприяє збільшенню нових понять, а отже, термінів, що їх позначають. В медицині взагалі, і в інфектології зокрема, відбувається постійне розроблення та впровадження нових методів обстеження, діагностики та лікування, з'являються нові ліки та новітні прилади, що призвело до появи нових термінів та термінологічних словосполучень. «У прагненні передати максимальну кількість інформації за мінімальний час, тобто через тенденції до економії мовленнєвих зусиль, мовленнєвого часу та економії мовних засобів» [8, с. 126], фахові термінології послуговуються абrevіацією, тобто утворенням абrevіатур. Під абrevіатурою (від лат. *abbreviatio* – скорочую), вслід за Л. І. Запоточною розуміємо «слово (як правило іменник), створене шляхом скорочення простого слова або компонентів складного слова чи елементів твірної сполуки до рівня звуків або букв, складів чи інших фрагментів слів» [4, с. 72]. Нові терміни, які є знаками вторинної культури, вживаються в мові для того, щоб замінити довгі описові конструкції стислішими. У цьому сенсі абrevіатура слугує незамінним засобом передавання і зберігання інформації та дуже важливим засобом компресії. З початком пандемії коронавірусної інфекції у 2019 році кількість абrevіатур у наукових публікаціях в галузі інфектології значно збільшилася [10]. Це пов'язано з тим, що англійська мова схильна до спрощення граматичних конструкцій та економії мовних засобів, тому систему абrevіатур є сильно розгалуженою та має великі перспективи для її подальшого розвитку.

Аналіз добору довів, що найпродуктивнішою групою абrevіатур галузі інфектології є ініціальні абrevіатури, оскільки вони є

короткими за формою та ємними за змістом. Серед них виділяються:

алфавітні аббревіатури: **HBcAg** ← *Hepatitis B core Antigen* – серцевинний антиген (*cor*); **HBV-DNA** ← *Hepatitis B Virus DNA* – ДНК вірусу гепатита В; **HCV-RNA** ← *Hepatitis C Virus RNA* – РНК вірусу гепатита С. В доборі спостерігається також ускладнення аббревіатури шляхом додавання цифр: **MRC-5** ← *Medical Research Council cell strain 5* – культура диплоїдних клітин людини MRC-5; **gp120** ← *surface protein gp120 (SU)* – глікопротеїн масою 120 кДа.

акроніми: **Echovirus** ← *ECHO: Enteric Cytopathic Human Orphan virus* – ECHO-віруси; **Arbovirus** ← *arthropod-borne viruses* – арбовіруси, артропонозні віруси; **HeLa** – лінія клітин, що використовуються для культивування вірусів, були отримані з ракової пухлини пацієнтки Генрієтти Лакс (англ. **Henrietta Lacks**) і названі на її честь; **CAMP (test)** ← *Christie, Atkinson, Munch, Peterson* – CAMP тест, тест для виявлення β-гемолітичних стрептококів групи В, який отримав назву від перших літер прізвищ своїх авторів; **EUCAST** ← *European Committee on Antimicrobial Susceptibility Testing* – Європейський комітет з тестування чутливості до антимікробних препаратів; **TORCH (syndrome)** ← *Toxoplasmosis, Others (Syphilis, Hepatitis B, etc.), Rubella, Cytomegalovirus (Cmv), And Herpes Simplex* – TORCH-комплекс. Термін утворений від перших літер інфекційних хвороб англійською мовою: токсоплазмоз, інші хвороби (сифіліс, вірусний гепатит В тощо), краснуха, цитомегаловірусна інфекція, герпес, що передаються від вагітної жінки до плода та можуть призвести до тяжких аномалій розвитку або навіть його загибелі.

Наступною групою за активністю утворення термінів є змішані аббревіатури, де одна частина – це літера або цифра, а інша – слово: **DPT vaccine** ← *diphtheria, pertussis, tetanus* – вакцина АКДП (адсорбована коклюшно-дифтерійно-правцева вакцина; **MIC method** ← *Minimum Inhibitory Concentration* – метод

мінімальних інгібуючих концентрацій; **ssDNA viruses** ← *Single-stranded DNA* – одноланцюгові ДНК-віруси; **K antigen (K-Ag)** ← *Kell antigen* – К-антиген, капсульний антиген; **O antigen (O-Ag)** ← *outer carbohydrates* – O-антиген, соматичний антиген; **Vi antigen (Vi-Ag)** ← *virulence capsular polysaccharide* – Vi-антиген, антиген вірулентності бактерій. Останні приклади демонструють цікаву особливість добору, а саме наявність варіантів скорочень, що говорить про активні словотворчі процеси в термінології інфектології та її схильність до компресії.

В доборі також є незначна кількість усічень: **Anti-Hbcor** ← *Antibodies to Hepatitis B Core Antigen* – антитіла до серцевинного антигена (*cor*); **Anti-HBeAg** ← *Antibodies Hepatitis to Be-antigen, Anti-HBc* – антитіла до внутрішнього антигену; **APOBEC3G** *Apolipoprotein B mRNA editing enzyme catalytic subunit 3G* – антивірусний білок A3G, APOBEC3G.

Отже, аббревіація є активним способом утворення нових термінів інфектології, що підтверджує загальну тенденцію щодо компресії інформації в фахових текстах. До найпродуктивніших груп скорочень відносяться: алфавітні аббревіатури, акроніми та змішані аббревіатури, які орієнтовані на швидку передачу інформації в максимально стислій формі.

Висновки та пропозиції. На основі структурного аналізу доборів було виділено шість структурних груп термінів галузі інфектології: кореневі (5,4 %), похідні (19,8 %), складні терміни (2,1 %), терміни-словосполучення (62,3 %), терміни-аббревіатури (6,1 %) та номенклатури (4,3 %).

Отримані результати пропонуємо використовувати викладачам медичних університетів України при розробці методичних матеріалів та навчальних посібників, спрямованих на поліпшення процесу вивчення іноземними студентами клінічних дисциплін. Перспективою подальших досліджень є проведення детального аналізу похідних термінів та термінів-словосполучень в доборі галузі інфектології.

Література:

1. Волошук В. І., Гура Н. П., Петруша Ю. Ю. Структурно-морфологічні особливості англійських епонімів терміносистеми травматології та ортопедії. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2021. Т. 1. Вип. 50. С. 46–49.
2. Дудок Р. І. Проблема значення та смислу терміна в гуманітарних науках : монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 358 с.
3. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. К. : КМ Academia, 2000. 218 с.
4. Запоточна Л. Аббревіація в системі сучасної кардіологічної термінологічної номінації. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*. 2014. № 1. С. 71–77.

5. Крюгер О. О. Сучасне трактування термінології в інфектології. *Інфекційні хвороби*. 2013. № 3. С. 100–103.
6. Медична мікробіологія. Посібник з мікробних інфекцій: патогенез, імунітет, лабораторна діагностика та контроль : у 2 томах. Том 1 / під. ред. Майкл Р. Барер, В. Ірвінг, Е. Свонн, Н. Перера. К. : Медицина, 2020. 434 с.
7. Синиця В. Мироник Е., Телеки М. Ключові терміни галузі медицини «Інфектологія». *Modern Engineering and Innovative Technologies*. 2019. Т. 5, № 7. С. 59–64.
8. Скрипник М. І., Костенко В. Г. Абревіація в текстах англomовних фахових статей зі стоматології в діахронічному аспекті. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Т. 2, № 19. С. 125–130.
9. *Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control* / edited by Michael R. Barer, W. L. Irving, A. Swann, N. Perera. Edinburgh : Elsevier, 2018. 760 p.
10. Riabokon O. V., Cherkaskyi V. V., Riabokon Y. Y., Shcherbyna R. O. Clinical and prognostic value of parameters of cytokine regulation in oxygen-dependent patients with the coronavirus disease COVID-19. *Pathologia*. 2023. № 20(2). pp. 126–134. URL: <https://doi.org/10.14739/2310-1237.2023.2.283531>
11. Tille P. M. *Bailey & Scott's diagnostic microbiology*. St. Louis, Missouri : Elsevier, 2017. 1136 p.

References:

1. Voloshuk, V. I., Hura, N. P., Petrusha, Yu. Yu. (2021). Strukturno-morfologichni osoblyvosti anhliiskyykh eponimiv terminosystemy travmatolohii ta ortopedii [Structural and morphological peculiarities of English eponyms in the terminology of traumatology and orthopedics]. *Naukovyi visnyk mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya : Filolohiia*. T. 1. Vyp. 50. S. 46–49 [in Ukrainian].
2. Dudok, R. I. (2009). Problema znachennia ta smyslu termina v humanitarnykh naukakh [The problem of the meaning and sense of the term in the humanities]: monohrafiia. Lviv : Vydavnychiy tsentr LNU imeni Ivana Franka. 358 s. [in Ukrainian].
3. Diakov, A. S., Kyiak, T. R., Kudelko, Z. B. (2000). Osnovy terminotvorennia: semantychni ta sotsiolinhvistychni aspekty [Basics of term formation: semantic and sociolinguistic aspects]. K. : KM Academia. 218 s. [in Ukrainian].
4. Zapotochna, L. (2014). Abreviatsiia v systemi suchasnoi kardiologichnoi terminologichnoi nominatsii [Abbreviation in the system of modern cardiology terminology]. *Aktualni pytannia suspilnykh nauk ta istorii medytsyny*. № 1. S. 71–77 [in Ukrainian].
5. Kriuher, O. O. (2013). Suchasne traktuvannia terminolohii v infektolohii [Modern interpretation of terminology in infectious diseases]. *Infektsiini khvoroby*. № 3. S. 100–103 [in Ukrainian].
6. Medychna mikrobiolohiia. Posibnyk z mikrobynykh infektsii: patohenez, imunitet, laboratorna diahnostyka ta kontrol [Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control]: u 2 tomakh. Tom 1 (2020) / pid. red. Maikl, R. Barer, V. Irvinh, E. Svonn, N. Perera. K. : Medytsyna. 434 s. [in Ukrainian].
7. Synytsia, V. Myronyk, E., Teleky, M. (2019). Kliuchovi terminy haluzi medytsyny «Infektolohiia» [Key terms of the field of medicine “Infectious diseases”]. *Modern Engineering and Innovative Technologies*. T. 5, № 7. S. 59–64 [in Ukrainian].
8. Skrypnyk, M. I., Kostenko, V. H. (2021). Abreviatsiia v tekstakh anhломovnykh fakhovykh statei zi stomatolohii v diahronichnomu aspekti [Abbreviations in the texts of English-language professional articles on dentistry in the diachronic aspect]. *Zakarpatski filologichni studii*. T. 2, № 19. S. 125–130 [in Ukrainian].
9. *Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control* (2018) / edited by Michael, R. Barer, W. L. Irving, A. Swann, N. Perera. Edinburgh : Elsevier. 760 p.
10. Riabokon, O. V., Cherkaskyi, V. V., Riabokon, Y. Y., Shcherbyna, R. O. (2023). Clinical and prognostic value of parameters of cytokine regulation in oxygen-dependent patients with the coronavirus disease COVID-19. *Pathologia*. № 20(2). pp. 126–134. Retrieved from <https://doi.org/10.14739/2310-1237.2023.2.283531>
11. Tille, P. M. (2017). *Bailey & Scott's diagnostic microbiology*. St. Louis, Missouri : Elsevier. 1136 p.